

Sammanfattning

Utgiven av

Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU)

Publikationens namn

Pedagogiska kontinuum och uttrycksglädje! Pedagogik för femåringar och konst- och färdighetsfostrans nuläge inom småbarnspedagogiken

Författare

Jaana Juutinen, Anna Siippainen, Jukka Marjanen, Tuomas Sarkkinen, Marina Lundkvist, Arttu Mykkänen, Maarit Raitala, Mari-Jatta Rissanen och Inkeri Ruokonen

I denna utvärdering, som gjordes på uppdrag av undervisnings- och kulturministeriet, utredde pedagogiken för femåringar samt nuläget och utvecklingsbehoven inom konst- och färdighetsfostran inom den finländska småbarnspedagogiken. Uppdragets mål var dubbelt. Det första målet var att redogöra för den nuvarande situationen och därtill hörande utvecklingsrekommendationer som gäller pedagogik för femåriga barn och dess genomförande på riksnivå i Fastlands-Finland. Det andra målet för utvärderingen var att kartlägga nuläget för konst- och färdighetsfostran inom småbarnspedagogiken. Uppdraget innehöll också utvecklingsrekommendationer om stärkandet av konst- och färdighetsfostran.

Som utvärderingsmaterial användes både ett kvantitativt och ett kvalitativt enkätmaterial. Enkäten riktades till barnskötare inom den kommunala och privata småbarnspedagogiken, socionomer inom småbarnspedagogiken, lärare inom småbarnspedagogiken, speciallärare samt familjedagvårdare. För enkäten gjordes ett urval i två skeden av alla kommuner i Fastlands-Finland. Svarsprocenten för daghemspersonalen var cirka 37 procent och för familjedagvårdarna cirka 34 procent.

Vad gäller pedagogiken utvärderades bland annat genomförandet av de fem lärområden som presenteras i grunderna för planen för småbarnspedagogik (2018), planeringen och utvärderingen av verksamheten samt interaktionen mellan barnen och personalen. I grunderna för planen för småbarnspedagogik (2018) ingår inga egna mål eller verksamhetssätt för femåringar, men verksamheten ska ändå vara åldersanpassad. För pedagogikens del byggdes utvärderingsstrukturen upp så att svaren från personer som arbetar med femåringar granskades i förhållande till svaren från dem som arbetar med barn i andra åldrar inom småbarnspedagogiken, som ett pedagogiskt kontinuum.

Femåringarna deltog i småbarnspedagogiken i grupper med olika åldersstruktur. I granskningen enligt åldersgrupp bildades fyra grupper utifrån de uppgifter som respondenterna uppgav. Påståendena om pedagogiken bedömdes positivt oberoende av barngruppens åldersstruktur. Interaktionen mellan barn och vuxna bedömdes som god och grupperna stödde bland annat barnens

förhållande till naturen samt möjliggjorde självständig och ledd motion. Däremot förverkligades barnens delaktighet i planeringen och utvärderingen av verksamheten samt valet av arbetssätt sämre än andra delområden. Likaså var bedömningarna om stödet för barnens språkliga och kulturella mångfald, uppmuntrandet för att tolka och berätta om sina tankar om hur upplevelsen av konst förverkligats sämre än inom andra områden.

I granskningarna som baserar sig på barngruppens åldersstruktur bedömde de som arbetar i grupper med barn över 5 år sin egen grupps verksamhet mer positivt för vissa påståenden än de som arbetar i grupper med 1-4-åringar och 1-6-åringar. I synnerhet bedömdes det att verksamhet som stöder barnens delaktighet förverkligas bättre i grupper med barn över 5 år. Enligt svaren ordnades det också egen verksamhet som personalen planerade för de flesta femåringar oberoende av barngruppens åldersstruktur.

I utvärderingen om nuläget vad beträffar konst- och färdighetsfostran inom småbarnspedagogiken och med hänsyn till definitionerna i styrdokumenterna granskades genomförandet av lärområdet *Mina många uttrycksformer*, dess regelbundenhet samt personalens kompetens och behov av tilläggsutbildning. I huvudsak bedömdes också att konst- och färdighetsfostran genomförs väl. Leken och barnens kreativa processer samt barnens självständiga verksamhet inom olika uttrycksområden betonades. Av de många uttrycksformerna bedömdes verksamheten i anslutning till slöjdpedagogik vara sämst genomförd. Det ansågs också finnas utmaningar när det gäller att beakta kulturell mångfald i konstfostran och barnens kulturella bakgrund som en del av pedagogiken som styr konst- och färdighetsfostran. Verksamhet med fokus på barnens musikaliska samt det verbala och fysiska uttrycksförmågor bedömdes genomföras bra i synnerhet spontant under spontana stunder samt som en del av den grundläggande verksamheten i vardagen. I granskningar som baserade sig på åldersgrupper observerades att verksamhet med fokus på barnens musikaliska uttrycksförmåga var vanligare i grupper med barn under fem år. Däremot genomfördes verksamhet med fokus på barnens visuella uttrycksförmåga och att uttrycka sig genom slöjd som en handledd verksamhet som planerades av personalen, och oftare i grupper med barn över fem år.

Under utvärderingen påverkade COVID-19-pandemin småbarnspedagogikens vardag på många sätt. I ljuset av resultaten från utvärderingen måste man fundera på hur man ska möjliggöra en högklassig och mångsidig småbarnspedagogik för alla barn. Med utgångspunkt i utvärderingen föreslår NCU följande rekommendationer för att främja såväl pedagogiken för femåringarna som konst- och färdighetsfostran:

1. Den finländska småbarnspedagogiken styrs av en holistisk syn på en pedagogik som utgår från barnets behov. Det finns inga separata mål för de olika åldersgrupperna i det nuvarande styrsystemet, och resultaten av denna utvärdering följer detta. I ljuset av resultaten kunde pedagogiken för femåringarna och hela småbarnspedagogiken samt till detta relaterad utbildning utvecklas på följande sätt:
  - Enligt utvärderingen är lek en av styrkorna inom småbarnspedagogiken. Genom de öppna svaren framkom att de som arbetar med femåringar nämnde lek och dess betydelse för pedagogisk verksamhet aningen mindre än respondenter som arbetar i andra grupper. **Framöver måste det säkerställas att också femåringar och äldre barn har möjligheter till spontan lek, ledd lek och lek som förenar mångsidigt de olika lärområdena.**

- **Utvecklingen av pedagogik för femåringar måste grunda sig på en holistisk småbarnspedagogik.** Med tanke på femåringarna framkom variationer i hur personalen använder sig av systematiska observationer av barnen samt vilka pedagogiska mål som finns vad beträffar basfärdigheter som att äta och klä på sig. Pedagogik för femåringar handlar inte enbart om enskilda och ledda stunder. Ledd verksamhet och möjligtvis en särskild verksamhet för femåringarna, som skiljer sig från andra åldersgruppers, förverkligas med utgångspunkt i de behov som uppkommer under barnens vardag inom småbarnspedagogiken.
  - Enligt grunderna för planen för småbarnspedagogik (2018) ska verksamheten förverkligas tillsammans med barn i alla åldrar. Respondenternas självutvärderingar skiljde sig inte till största delen i granskningen enligt barngruppens åldersstruktur. **På många ställen gör dock de som arbetar i grupper med 5–6-åringar de allra positivaste bedömningarna om hur pedagogiken genomförs.** Om personalen bedömer att målen i planen för småbarnspedagogik uppfylls uttryckligen med de äldsta barnen som deltar i småbarnspedagogiken är det skäl att genom grundutbildning och fortbildning också öka det pedagogiska kunnandet i relation till den minsta barnen. Dessutom vore det bra att i större utsträckning diskutera varför det är lättare att genomföra verksamheten enligt planen för småbarnspedagogik med barn över 5 år.
  - **Inom småbarnspedagogiken bör man göra det möjligt för barn i alla åldrar att vara delaktiga.** Barnens delaktighet bedömdes vara sämre än många andra delar. I synnerhet de som arbetar i grupper med yngre barn bedömer att barnens delaktighet är svag. I de öppna svaren beskrevs dock verksamhetssätten som kan anses framhäva barnens delaktighet på ett mångordigt och rikt sätt. Delaktighet är fortfarande ett relativt färskt begrepp och det behövs diskussion om dess betydelse i vardagen.
  - **Många reformer av småbarnspedagogiken under den senaste tiden har riktats till femåriga barn.** Resultaten av utvärderingen uppmuntrar till att utveckla småbarnspedagogiken som en helhet så att alla barn som deltar i småbarnspedagogiken och även de allra yngsta barnen skulle beaktas på både nationell och lokal nivå samt i den grundläggande utbildningen och fortbildningen inom småbarnspedagogiken.
2. Enligt den självvärdering som personalen inom småbarnspedagogiken gjorde förverkligas området "många olika uttrycksformer" av de fem lärområdena åtminstone dagligen. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att på ett målinriktat sätt stödja utvecklingen av barnens musikaliska, visuella, verbala och kroppsliga uttrycksförmåga och att låta barnen bekanta sig med kulturarvet och olika konstarter (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2018). Enligt respondenternas självutvärdering planerades och genomfördes konst- och färdighetsfostran i regel väl, men det förekom variation i genomförandet av olika uttrycksformer. På basis av resultaten kunde genomförandet av konst- och färdighetsfostran och utbildningen inom småbarnspedagogiken utvecklas på följande sätt:
- **I konst- och färdighetsfostran för barn bör man beakta både barnens och konstens kulturella mångfald.** Enligt personalens självutvärdering beaktades den kulturella mångfalden sämre inom konstfostran. Även när det gäller pedagogiken var resultaten varierande när det gäller att stöda barnens språkliga och kulturella mångfald. Varje barn har rätt att uppleva, göra konst samt att producera kultur på ett mångsidigt sätt. När konst- och färdighetsfostran planeras och genomförs behövs en gemensam diskussion och stöd för att förtydliga vad som avses med mångsidig konstfostran och hur den kan genomföras i den egna gruppen. Detta inkluderar även att konst- och färdighetsfostran beaktas som en del av personalens grundutbildning och fortbildning samt en målinriktad utveckling av

ämnet på alla verksamhetsnivåer.

- **Rätten till olika delområden av konstnärliga uttrycksformer och uttrycksglädje tillhör barn i alla åldrar.** Enligt utvärderingen genomfördes till exempel musikfostran på ett mångsidigt sätt som en del av vardagens funktioner och leksituationer, särskilt i grupper med barn i åldern 1–4 år. Musikfostran ska genomföras på ett systematiskt och målinriktat sätt så att alla barn har möjlighet att delta i den. Utöver detta bör konst- och färdighetsfostran ses både som något som har egenvärde och som en upplevelsebaserad metod som bygger upp personliga betydelser i integreringen av lärområdena.
- **Förmågan att uttrycka sig genom olika former av slöjd och genomförandet av slöjdfostran bör stärkas.** Verksamheten i anslutning till slöjdfostran bedömdes förverkligas sämst inom lärområdet "Mina många uttrycksformer". Särskild uppmärksamhet ska fästas vid att barnen får pröva, undersöka och uttrycka sig med hjälp av olika slöjdmaterial och -tekniker. I sammanhanget inom barnens lärområde för slöjdfostran kan man utnyttja såväl barnens kulturella bakgrund som lokala hantverkstraditioner.
- **Personalen inom småbarnspedagogiken ansvarar för möjligheten till mångsidiga konstnärliga upplevelser och aktiviteter. Kunskaperna i konst- och färdighetsfostran ska beaktas i både grundutbildningen och fortbildningen inom småbarnspedagogik.** Barnen ska erbjudas mångsidiga konstnärliga och estetiska upplevelser: möjligheter att uttrycka sig med olika tekniker och material samt att diskutera de tankar och känslor som konst och kultur väcker. Utöver de ovannämnda upplevdes det största behovet av tilläggsutbildning bland annat i pedagogik som förenar mediefostran och konstfostran samt om konstpedagogik. Personalens kompetens bedömdes vara svagare i synnerhet när det gäller att genomföra verksamhet som fokuserar på barnens verbala och fysiska uttrycksförmågor samt slöjdfostran.

3. COVID-19-pandemin har påverkat småbarnspedagogikens vardag på många sätt. Pandemin har medfört många begränsningar och utmaningar i genomförandet av pedagogiken, men också gett nya tillvägagångssätt. Inför framtida behov kunde man ta lärdom av de erfarenheter som samlats in:

- Med tanke på jämlikheten mellan barn och familjer är det nödvändigt att diskutera hur småbarnspedagogik på distans genomförs och hur man håller kontakt med familjerna när småbarnspedagogiken inte kan erbjudas på normalt sätt. Vidare finns det skäl att fundera över om det i Finland behövs noggrannare nationella och/eller lokala anvisningar för genomförande av småbarnspedagogiken under undantagsperioder.
- I och med COVID-19-pandemin har det uppstått många pedagogiska metoder som bedöms fungera väl. I småbarnspedagogiken behöver det utvecklas sådana tillvägagångssätt genom vilka redan etablerad praxis delas. På så sätt kunde lärdomarna från pandemin utnyttjas inom småbarnspedagogiken i så stor utsträckning som möjligt nu och i framtiden.

Ämnesord: småbarnspedagogik, pedagogik, konst- och färdighetsfostran, grunderna för planen för småbarnspedagogik, grunderna för förskoleundervisningens läroplan, fortbildning, undantagstillstånd